

Причини і наслідки насильства в освітньому середовищі

Чередюк О.В., методист
РЦПЮ ІППО ЧО

Насильство

ВООЗ визначає як **навмисне застосування фізичної сили або влади, фактичне (здійснене) або у формі погрози, спрямоване на себе чи іншу особу/ групу осіб, яке спричиняє або з великою ймовірністю може спричинити тілесні ушкодження, психологічну травму, смерть, відхилення у розвитку або депривацію**

депривація - процес скорочення чи позбавлення можливості задоволення основних життєвих потреб достатньою мірою впродовж тривалого часу, що обов'язково призводить до деструкції особистості.

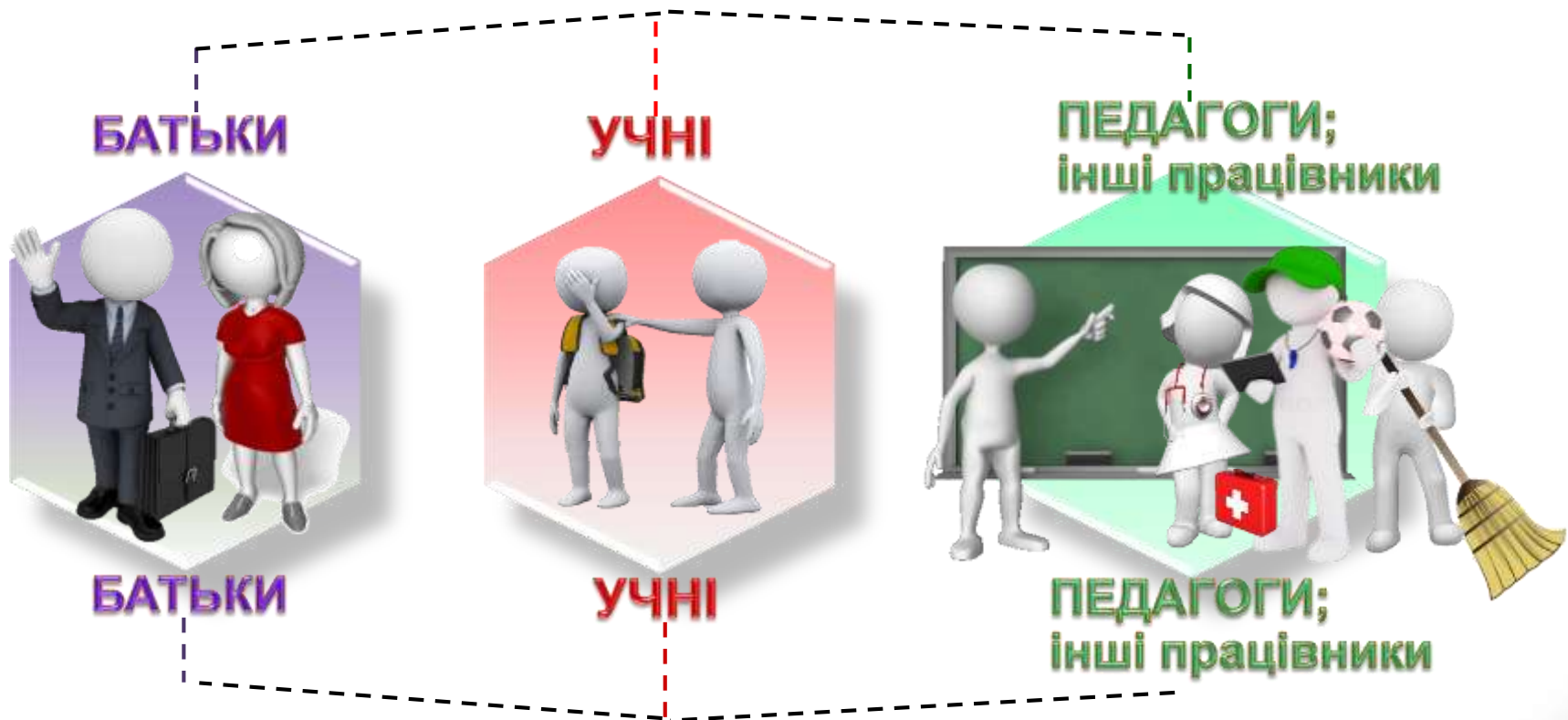
Насильством є будь-яка поведінка, що порушує права іншого.

Насильство в закладі освіти

- це сплановані або спонтанні агресивні дії, що відбуваються на його території або в приміщеннях під час занять, перерв, на шляху до чи з нього, а також у ході заходів, які проводить заклад освіти в іншому місці.

СУБ'ЄКТИ НАСИЛЬСТВА

ОБ'ЄКТИ НАСИЛЬСТВА

Форми насильства в закладі освіти

Як правило, у міжнародних дослідженнях застосовують класифікацію, засновану на видах агресивних дій щодо потерпілої особи.

фізичне

- це дії із застосуванням фізичної сили з метою заподіяння людині болю, дискомфорту, приниження її гідності через нанесення тілесних ушкоджень.

психологічне

- це сукупність вербальних і поведінкових дій, спрямованих на приниження гідності, ігнорування, відторгнення, контроль або соціальну ізоляцію людини, яке проявляється у глузуванні, обзиванні, недопущенні у групу...

сексуальне

- це примус до сексуальних стосунків усупереч бажанню та волі. Може проявлятися у небажаних обіймах, дотиках, принизливих поглядах, жестах, поширенні образливих чуток, висловлюваннях, що принижують гідність, домаганнях – заграваннях, залицяннях та ін. діях спрямованих на утиск людини, яка відхиляє ці домагання.

економічне

полягає у псуванні або насильницькому відбиранні майна (грошей, одягу, шкільного приладдя, особистих речей), здирництві – разовому чи періодичному вимаганні речей, грошей під тиском і примусом, включаючи застосування фізичної сили, розголошення певних відомостей, поширення чуток і пліток.

Види насильства в закладі освіти

дискримінація

- Полягає в упередженому ставленні до особи за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного майнового стану, місця проживання та відповідних діях.

ґендерне

- проявляється у вигляді психологічного, фізичного або сексуального насильства. В його основі – ґендерний дисбаланс або ґендерні стереотипи. Будь-які насильницькі та дискримінаційні дії, у тому числі через неприйняття ґендерної ідентичності та сексуальної орієнтації людини

булінг

- Повторювані акти різних видів насильства і знущань з боку однієї особи або групи осіб щодо особи, яка не може себе захистити

кібербулінг

- Насильство, що здійснюється у віртуальному просторі через використання мобільних телефонів, електронної пошти, Інтернету, соціальних мереж, блогів, чатів для переслідування людини, поширення її конфіденційної інформації, пліток, ганебних і образливих повідомлень.

Учасники насильства

ПОСЛІДОВНИКИ

ЯВНІ ПРИХИЛЬНИКИ

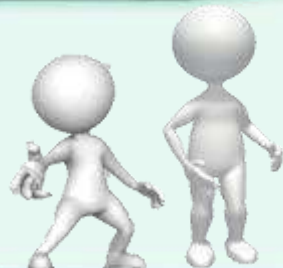
ПАСИВНІ ПРИХИЛЬНИКИ

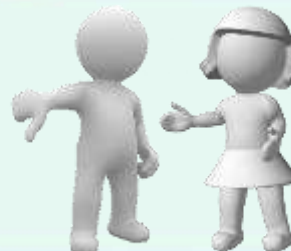
КРИВДНИК (ЛІДЕР)

ПОТЕРПІЛИЙ

РЕАЛЬНІ ЗАХИСНИКИ

ПОТЕНЦІЙНІ (ЙМОВІРНІ)
ЗАХИСНИКИ

ПАСИВНІ ПРИХИЛЬНИКИ

Дослідження серед дітей

Хлопці

25%

35%

10%

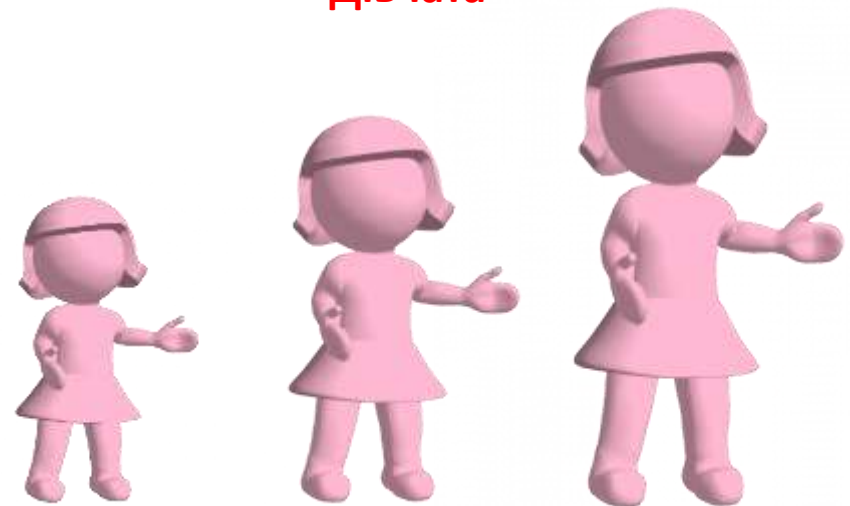
Поч.шк.

Сер.шк.

Ст.шк.

Кривдники-хлопці переважно застосовують фізичну агресію

Дівчата

10%

15%

5%

Поч.шк.

Сер.шк.

Ст.шк.

Дівчата частіше дражняться, поширюють чутки, ізолюють, ігнорують.

Чинники насильства

Серед найважливіших чинників, які призводять до насильства в закладах освіти, можна окреслити наступні

ДИТИНА

особливості розвитку,
особиста історія та
демографічні
характеристики

СІМ'Я

сім'я та інші
близькі соціальні
взаємини

ЗАКЛАД ОСВІТИ

освітній простір,
навчальні програми,
правила закладу,
механізми
попередження,
виявлення і реагування

МІСЦЕВА ГРОМАДА

соціальні норми та
чинники на рівні
громади

СУСПІЛЬСТВО

загальні суспільні
чинники, що
створюють
передумови для
насильства

Основні причини виникнення:

ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ

- розлади та порушення розвитку дитини;
- інакшість, зовнішній вигляд, стан здоров'я чи інвалідність;
- завоювати авторитет в очах друзів та однолітків;
- компенсація за невдачі в навчанні чи громадському житті.

СІМЕЙНІ ЧИННИКИ

- брак близьких стосунків у батьків з дитиною;
- слабкий контроль / гіперопіка над дитиною;
- домашнє насильство;
- автономізація сім'ї.

ЧИННИКИ СЕРЕДОВИЩА

- авторитарний стиль навчання і культура репресивних заходів;
- маніпулювання колективом за допомогою булінгу (цькування);
- ігнорування проблеми на рівні закладу освіти;
- відсутність контролю з боку педагогів за поведінкою дітей;

СИТУАТИВНІ ЧИННИКИ

- місце і час;
- присутність спостерігачів;

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ

- гендерні стереотипи;
- сексуальна орієнтація;
- соціальна та економічна нерівність;
- популяризація насильницьких моделей поведінки в ЗМІ/

Орієнтовна схема реагування на випадки насильства

1

2

3

4

5

Повідомлення
про випадок
насильства
або спроби
його вчинення

Негайне
втручання
з метою
припинити
насильство

Надання
першої
допомоги
особі, яка
зазнала
насильства

Реєстрація
та розгляд
випадку

Надання
допомоги,
виховні та
дисциплінарні
заходи,
завершення
випадку

Наслідки насильства

фізичні + психічні + соціальні

Для постраждалих

Розлади психіки:

- агресивність і тривожність
- зневіра, проблеми у поведінці
- схильність до депресій, ризик суїциду.

Розлади здоров'я, соматичні прояви:

- фізичне нездужання
- головні болі, проблеми з серцем
- розлади харчування (анорексія / булемія)
- розлади сну, енурез.

Академічні проблеми:

- зниження навчальної мотивації і успішності
- несприятливе майбутнє

Складнощі у взаєминах:

- шанс стати жертвою мобінгу
- соціальна ізоляція.

Для свідків

Психоемоційні проблеми:

- почуття небезпеки
- страх, нездатність діяти, безпорадність

Когнітивний дисонанс (етичний конфлікт):

- почуття провини за бездіяльність
- бажання приєднатися до процесу,
- формування толерантності до агресії

Погіршення соціально-психологічного клімату у класі (групі).

Для кривдника

Неблагополучне майбутнє:

- схильність до участі в бійках, до крадіжок
- уживання алкоголю і куріння, ПАР
- адміністративна чи кримінальна відповідальність

Проблеми у взаєминах:

- низькі оцінки зі шкільних предметів
- ймовірність стати жертвою (в сімейно-му насиллі)

Системний підхід у протидії насильства :

Важливо, щоб усі працівники закладу освіти розуміли ступінь відповідальності за допущення насильницьких дій, а в разі зіткнення з насильством чи спробою його здійснення з налі як діяти, щоб припинити насильство.

Директор закладу освіти

Заступник директора

Учитель/ класний керівник

Практичний психолог, соціальний педагог

Допоміжний персонал

Директор закладу освіти

несе персональну відповідальність за життя і здоров'я, дотримання прав і свобод здобувачів освіти та працівників, відповідно до статті 26 Закону України «Про освіту», забезпечує створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та цькування, зокрема:

- Розробляє, затверджує та оприлюднює план заходів, спрямованих на запобігання та протидію насильству й булінгу (цькуванню) в закладі освіти;
- Розглядає заяви про випадки булінгу здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та видає рішення про проведення розслідування;
- Скликає засідання комісії з розгляду випадків насильства та булінгу для прийняття рішення за результатами проведеного розслідування та вживає відповідних заходів реагування;
- Забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти (кривдникам, постраждалим, спостерігачам);
- Інформує уповноважений підрозділ органів Нацполіції України, батьків учнів та організовує взаємодію з органами управління освітою, закладами охорони здоров'я, соціальної допомоги, психологічними службами для протидії насильству.

Заступник директора, відповідальний за профілактику та протидію насильству:

Організовує та контролює освітній та виховний процеси без дискримінації, пропаганди насильства чи агресії;

Створює умови для навчання всіх співробітників закладу освіти щодо профілактики насильства і навичок його виявлення, запобігання та надання допомоги учасникам конфлікту;

Організовує розгляд випадків насильства та надання допомоги;

Здійснює моніторинг навчання, поведінки і соціалізації здобувачів освіти з особливими освітніми потребами та інших учнів, котрі через особистісні, сімейні, соціальні та інші чинники мають високий ризик зазнати насильства і дискримінації;

Підтримує зв'язок з батьками здобувачів освіти, у тому числі через батьківський комітет та класних керівників.

Учитель/ класний керівник

Використовує методи позитивної педагогіки, засоби та форми навчання і виховання відповідно до вікових, ґендерних, психологічних і фізичних особливостей учнів;

Неухильно дотримується правил внутрішнього трудового розпорядку, етичних норм у спілкуванні із здобувачами освіти, батьками, колегами, керівництвом, однаково ставиться до всіх учнів, не допускає дискримінаційних дій ;

Формує в учнів навички міжособистісного спілкування, уміння домовлятися і вирішувати конфлікти мирним шляхом;

Здійснює постійний нагляд за колективом класу для раннього виявлення міжособистісних конфліктів, формування угруповань, ізоляції та цькування замкнених, емоційно нестабільних учнів, у тому числі з особливими освітніми потребами, особливостями розвитку і поведінки, для своєчасного надання допомоги і підтримки ;

Не залишає без уваги повідомлення про випадки насильства, спиняє агресивну поведінку, своєчасно обговорює з батьками проблеми в поведінці учнів і спільні дії щодо їх подолання.

Практичний психолог, соціальний педагог:

У випадку насильства діють відповідно до порядку і алгоритмів дій, встановлених у закладі освіти;

Проводять заходи з профілактики насильства і дискримінації та формування толерантності, навичок конструктивного вирішення конфліктних ситуацій з учнівськими, педагогічним, батьківськими колективами;

Беруть участь у розгляді випадків насильства, надають психологічну, соціальну та іншу допомогу учасникам конфліктної ситуації;

Дотримуються конфіденційності і зберігають у таємниці всі особисті відомості про учасників конфлікту.

Допоміжний персонал

Медичний працівник, бібліотекар, секретар, працівники шкільної їдальні, гардероба, двірник, прибиральники, водій шкільного автобуса у своїй повсякденній роботі спостерігають за неформальними стосунками між школярами, проявами домінування старших над молодшими, сильних над слабшими, можуть ставати свідками бійок, знущань.

Повідомляти класному керівникові, про випадки насильства між учнями, а також про поведінку дітей, що дозволяє запідозрити вчинення ними або щодо них насильницьких дій;

Припиняти конфлікти;

Негайно повідомляти керівництву закладу в разі вчинення насильницьких дій педагогами, співробітниками, батьками;

У випадку загрози життю і здоров'ю здобувачів освіти, надавати домедичну допомогу, викликати швидку медичну допомогу;

Не допускати школярів у технічні приміщення (підвали, комори, гаражі) та інші «затишні» місця (під сходові клітини, тамбури, віддалені території), де можуть відбуватися насильницькі дії;

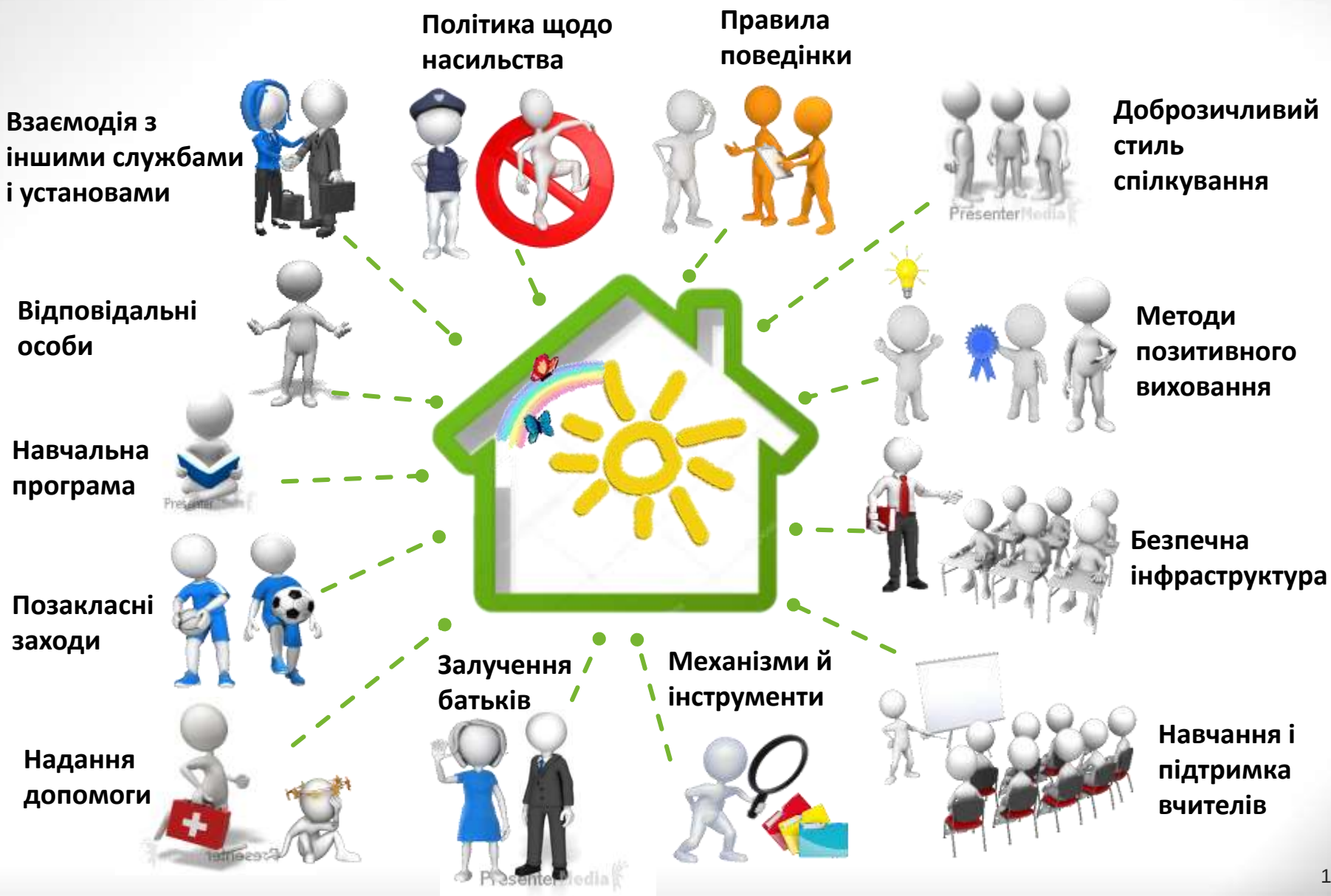
Виявивши учнів у таких місцях, з'ясувати, з якою метою вони там і стежити, щоб вийшли звідти.

Модель здорової школи:

Складові безпечного і доброзичливого освітнього середовища:

Дякую за увагу!

